

32 Η ορολογική ‘σύγκλιση’ ως μεταφραστικό εργαλείο της ειδικής μετάφρασης

Παναγιώτης Ι. Κελάνδριος

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διαδικασία της μετάφρασης συνιστά μεταβολή και, συνεπώς, κατασκευή (πραγματικότητας) μέσω της μεταβολής και ανακατασκευής των σημειωτικών δεδομένων στο πλαίσιο μιας άλλης γλώσσας. Η έκταση της μεταβολής των σημειωτικών δεδομένων δεν είναι πάντοτε η ίδια, εφόσον ένα ειδικό κείμενο δύναται να περιέχει ταυτοχρόνως όρους οι οποίοι βρίσκουν το δηλωτικό ισοδύναμό τους στη γλώσσα αφίξεως (όπως, παραδείγματος χάριν, οι όροι *inflation* και *πληθωρισμός*) και όρους χωρίς απόλυτα δηλωτικό ισοδύναμο (όπως, παραδείγματος χάριν, οι όροι *mortgage* και *υποθήκη*) σε διαφορετικές, πάντοτε, αναλογίες. Η απουσία απόλυτως δηλωτικού ισοδυναμίου καθιστά αδύνατη τη σημασιολογική ισοδυναμία σε επίπεδο γνωστικού περιεχομένου του σημειομένου. Σε ό,τι αφορά την ορολογία, περιγράφουμε την κατάσταση αυτή ως *ορολογική σύγκλιση* και τους όρους αυτούς ως *συγκλίνοντες*. Στην ανακοίνωσή μας θα επιχειρήσουμε να δείξουμε πώς η *ορολογική σύγκλιση*, με τη βοήθεια της *λειτουργικής* μετάφρασης δύναται να χρησιμοποιηθεί ως παράγοντας όχι μόνο ορολογικού εμπλουτισμού των ελασσόνων γλωσσών αλλά και ως μέσο διάχυσης της επιστημονικής γνώσης

The terminological ‘convergence’ as a tool for LSP translation

Panayotis I. Kelandrias

ABSTRACT

Translating means transforming which, in its turn, means constructing (a reality) through the transformation and reconstruction of the semiotic data within the framework of another language. The extent of the transformation of the semiotic data is not always the same since an LSP text may at the same time contain both terms with a denotative equivalent in the target-language and terms without a fully denotative equivalent. The absence of a fully denotative equivalent makes it impossible to achieve equivalence on the cognitive content of the term. In the field of terminology we describe this situation as *terminological convergence* and these terms as *converging terms*. In this paper we shall try to show how the *terminological convergence* combined with the *functional translation* may be used as a tool for the terminological enrichment of the minor language as well as a means of transfusing scientific knowledge.

0 Εισαγωγή

Προτού επιχειρήσουμε να εξηγήσουμε το πώς η έννοια της *σύγκλισης* δύναται να συντελέσει στον εμπλουτισμό της ελληνικής ειδικής γλώσσας (και, κατά συνέπεια, κάθε ελάσσονος γλώσσας) και πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην διαδικασία εκπαίδευσης μελλοντικών επαγγελματιών μεταφραστών, κρίνουμε σκόπιμο να εξηγήσουμε τη μεθοδολογία της προσέγγισής μας καθώς και τους βασικούς όρους που θα χρησιμοποιήσουμε. Μια τέτοια ανάλυση κρίνεται απαραίτητη δεδομένου ότι στη θεωρία της μετάφρασης και της διδακτικής της, οι μεθοδολογικές αφετηρίες είναι πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους και, συχνά, το σημασιολογικό περιεχόμενο των όρων που χρησιμοποιούμε μεταβάλλεται ανάλογα με τη θεωρία ή, καλύτερα κατά τη γνώμη μας, την προσέγγιση που ακολουθούμε. Οι έννοιες που θα μας απασχολήσουν σε αυτή την ανακοίνωση είναι οι εξής: (ορολογική) σύγκλιση, συγκλίνοντα κείμενα, λειτουργική διδακτική, λειτουργικός μεταφραστής.

1 Λειτουργική διδακτική – λειτουργικός μεταφραστής

Θα ξεκινήσουμε την προσέγγισή μας στο ζήτημα που μας απασχολεί επιχειρώντας να εξηγήσουμε τι εννοούμε όταν ομιλούμε περί *λειτουργικής διδακτικής*. Με πολύ απλά λόγια θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για τη διδακτική προσέγγιση που αποσκοπεί στη διαμόρφωση λειτουργικών μεταφραστών, δηλαδή μεταφραστών που δύνανται να αντιληφθούν, μεταξύ άλλων, ότι η επικοινωνιακή λειτουργία του κειμένου αφίξεως καθορίζεται από εξωκειμενικούς παράγοντες και όχι από το κείμενο αφετηρίας και ότι κάθε κείμενο, ως μέσο επικοινωνίας, χρησιμοποιείται για συγκεκριμένους σκοπούς και από συγκεκριμένους αποδέκτες¹. Στους εξωκειμενικούς παράγοντες ανήκουν ο εμπνευστής της μετάφρασης, ο εντολέας, ο δημιουργός του κειμένου αφετηρίας, ο χρήστης του κειμένου αφίξεως, ο δέκτης του κειμένου αφίξεως και, φυσικά, ο μεταφραστής ως ο διάμεσος της μεταφοράς της πληροφορίας από τη γλώσσα αφετηρίας προς τη γλώσσα αφίξεως (πρβλ. Nord 2001: 19-23).

Η κατανόηση του σκοπού της μετάφρασης, όπως αναλύθηκε από τον Hans J. Vermeer, αλλά κι εκείνου του κειμένου αφετηρίας είναι σημαντική για τον λειτουργικό μεταφραστή. Όσο και αν φαίνεται αυτονόητο, οι φοιτητές δυσκολεύονται συχνά να κατανοήσουν ότι το γεγονός ότι τα κείμενα, σε οποιαδήποτε γλώσσα και κουλτούρα, συντάσσονται για να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένους σκοπούς, π.χ. πληροφόρηση, ενημέρωση, προπαγάνδα,

¹ Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ο 'λειτουργικός μεταφραστής' είναι περισσότερες αλλά για τους σκοπούς της δικής μας ανάλυσης εκείνες που μας ενδιαφέρουν είναι οι προαναφερόμενες. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα προαπαιτούμενα του λειτουργικού μεταφραστή πρβλ. Nord 2005: 210 κ. επ.

τέρψη του δέκτη, εκφοβισμό κ.ο.κ. δεν συνεπάγεται ότι οι μεταφράσεις τους θα εξυπηρετούν οπωσδήποτε τους ίδιους σκοπούς. Ένα κείμενο αφητηρίας με πληροφοριακή και κλητική λειτουργία συγχρόνως μπορεί, κατά τη μετάφρασή του προς μια άλλη γλώσσα να χρειαστεί να διατηρήσει μόνο την πληροφοριακή του λειτουργία όταν ο σκοπός του είναι αυστηρά η πληροφόρηση του αποδέκτη του. Ο εκάστοτε σκοπός λοιπόν κάθε μετάφρασης δεν καθορίζεται από το κείμενο αφητηρίας αλλά από τον χρήστη και το δέκτη της και εξυπηρετείται από τον μεταφραστή ως τον ενδιάμεσο αυτής της διαδικασίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο διακρίνουμε μεταξύ *ομοιολειτουργικής* και *ετερολειτουργικής* μετάφρασης, όπου στην πρώτη οι κειμενικές λειτουργίες των κειμένων αφητηρίας και υποδοχής είναι ίδιες ενώ στη δεύτερη οι κειμενικές λειτουργίες διαφοροποιούνται.

Η λειτουργική διδακτική αποσκοπεί στο να βοηθήσει τον εκπαιδευόμενο μεταφραστή να κατανοήσει τις παραπάνω συμβάσεις που, κατά τη γνώμη μας, αποτελούν τη βάση επάνω στην οποία θα στηριχθούν τα επόμενα βήματα της λειτουργικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πρόκειται για ένα συνδυασμό καθηγητοκεντρικής και φοιτητοκεντρικής διδασκαλίας (Παριανού 2010: 96) όπου ο καθηγητής οφείλει να σχεδιάζει προσεκτικά το περιεχόμενο και τη φυσιγνωμία του μαθήματος λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές ανάγκες του φοιτητή, δηλαδή τον εφοδιασμό του με όσα μέσα και ικανότητες του είναι απαραίτητες προκειμένου να ανταποκριθεί με επιτυχία στις απαιτήσεις της μεταφραστικής αγοράς².

2 Σύγκλιση

Για να εξηγήσουμε το περιεχόμενο του όρου *σύγκλιση* οφείλουμε πρώτα να παραθέσουμε το σκεπτικό που μας ώθησε στη δημιουργία του εν λόγω όρου. Το σκεπτικό μας ξεκινάει από τις τρεις παρακάτω διαπιστώσεις:

α) καμία διατύπωση που εμπεριέχει την έννοια της ισοδυναμίας δεν μπορεί να λειτουργήσει ως ορισμός της μετάφρασης, ανεξάρτητα από το εάν αντιλαμβάνεται το κείμενο ως γραμμική αλληλουχία μονάδων και τη μετάφρασή του απλώς ως μια διαδικασία διακωδίκευσης³ ή υποκατάστασης, όπου στοιχεία ενός γλωσσικού συστήματος αντικαθίστανται από γλωσσικά στοιχεία ενός άλλου ή ως λειτουργική ενότητα των επιμέρους μεταφραστικών μονάδων (πρβλ. Reiss 1971:11 κ.έ.) εφόσον αυτές οι προσεγγίσεις προϋποθέτουν ένα βαθμό συμμετρίας μεταξύ των γλωσσών, ο οποίος θα καθιστά την ισοδυναμία δυνατή (πρβλ. Snell-Hornby 1995: 16). Όμως, σύμφωνα με τον Anthony Pym «[δ]εν υπάρχει σχέση ισοδυναμίας

² Για το λόγο αυτό πιστεύουμε ότι ένας διδάσκων τη μετάφραση πρέπει να διαθέτει όχι μόνο θεωρητικές βάσεις αλλά και πρακτική εμπειρία στο χώρο της μετάφρασης.

³ Ο όρος *διακωδίκευση* αποτελεί μετάφραση του αγγλικού όρου *transcoding*, την οποία οφείλουμε στον Γ. Κεντρωτή.

1:1 στο χώρο των φυσικών γλωσσών» (Pym 2006: 2). Η παραδοχή της μη ύπαρξης ισοδυναμίας και της ανομοιότητας των γλωσσών δεν σημαίνει βεβαίως ότι αρνούμαστε τη δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ διαφορετικών γλωσσικών κοινοτήτων, εφόσον αυτό αναιρείται από την καθημερινή πραγματικότητα. Εξ άλλου, σύμφωνα με τον Venuti (1995: 9) παρά τις μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των πολιτισμών, δεν υπάρχει πολιτισμικό (και, κατ' επέκταση, γλωσσικό) χάσμα το οποίο να μην μπορεί να γεφυρωθεί.

β) στην περίπτωση των γλωσσών περιορισμένης διάχυσης, όπως είναι σήμερα η Ελληνική, η νέα ορολογία που καλείται να περιγράψει τη νέα γνώση και την πραγματικότητα που αυτή διαμορφώνει δημιουργείται μέσω της μετάφρασης. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει σειρά σταδίων μέσα από τα οποία διέρχεται ο νέος όρος (ή νεολογισμός) της ειδικής γλώσσας και αυτά είναι i) η φυσική ή τεχνητή δημιουργία, ii) η δοκιμασία και iii) η καθιέρωση ή η αχρησία (Παριανού/Κελάνδριας 2002: 756-760). Κατά το πρώτο στάδιο, αυτό της φυσικής ή τεχνητής δημιουργίας, η γλωσσική έκφραση του αντικείμενου βρίσκεται συχνά σε σημασιολογική ανισορροπία με το ίδιο το αντικείμενο, για λόγους όπως, παραδείγματος χάριν, η άμεση ανάγκη ύπαρξης όρου από τον/τους χρήστη/ες του.

γ) η ασάφεια πολλών ειδικών γλωσσών⁴ έχει ως αποτέλεσμα το δηλωτικό περιεχόμενο ενός όρου να γίνεται με διαφορετικό τρόπο αντιληπτό από διαφορετικούς χρήστες όπως, παραδείγματος χάριν, σε ένα κείμενο σύμβασης χορήγησης στεγαστικού δανείου, ο όρος *στεγαστικό δάνειο* δεν γίνεται με τον ίδιο τρόπο αντιληπτός και από τους δύο αντισυμβαλλόμενους. Ο συγκεκριμένος όρος για το δανειολήπτη σημαίνει ένα χρηματικό ποσό, το οποίο του χορηγήθηκε εντόκως από την τράπεζα προκειμένου να αποκτήσει το ακίνητο που επιθυμεί και θα κληθεί να αποπληρώσει σε δόσεις καταβάλλοντας, συνολικά, ποσό υψηλότερο από το χορηγηθέν. Για το χορηγό του στεγαστικού δανείου, όμως, ο όρος σημαίνει ένα μέσο με το οποίο, μακροπρόθεσμα, θα αποκομίσει οικονομικό όφελος (είτε από τους τόκους αποπληρωμής είτε μέσω της κατάσχεσης του ακινήτου που αποκτήθηκε σε περίπτωση αδυναμίας εξόφλησης των προσυμφωνημένων δόσεων από πλευράς του δανειολήπτη). Μια άλλη περίπτωση ασάφειας μπορεί να προκύψει στην περίπτωση κατά την οποία ένας όρος εμφανίζεται περισσότερες από μια φορές στο ίδιο κείμενο με διαφορετική σημασία κάθε φορά, όπως π.χ. ο όρος *security*, που στο ίδιο κείμενο μπορεί να εμφανίζεται τρεις φορές και να σημαίνει *μετοχή*, *τίτλος* ή *χρεόγραφο*.

Τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από τις τρεις παραπάνω διαπιστώσεις είναι ότι α)

⁴ Με τον όρο 'ασάφεια' εννοούμε τις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο όρος, σε επίπεδο δήλωσης, δεν πληροί το κριτήριο της ακρίβειας και της σαφήνειας (Κελάνδριας 2009: 409).

συχνά η απόλυτη ισοδυναμία σε επίπεδο γνωστικού περιεχομένου του όρου (εφόσον το βιωματικό και συνειρμικό περιεχόμενο του σημαινόμενου δύσκολα μπορούν να θεωρηθούν διαγλωσσικά σταθερές εμπειρίες) είναι ανέφικτη και β) ακόμα και όταν όροι θεωρούνται ισοδύναμοι, στην πραγματικότητα δεν είναι εφόσον η σημασία τους είτε γίνεται διαφορετικά αντιληπτή από τους χρήστες είτε μεταβάλλεται από το ίδιο το κειμενικό περιβάλλον. Αυτή η κατάσταση είναι ιδιαίτερα έκδηλη στη ορολογία επιστημονικών τομέων που διαμορφώνονται σε άμεση συνάρτηση με την κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα μιας γλωσσοκοουλτούρας, όπως π.χ. η νομική και οικονομική επιστήμη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν εμφανίζεται και σε άλλους επιστημονικούς τομείς. Γι αυτές τις περιπτώσεις λοιπόν έχουμε εισηγηθεί τον όρο *ορολογική σύγκλιση* και περιγράψει τους εν λόγω όρους ως *συγκλίνοντες* (Κελάνδριας 2007: 25).

3 Σύγκλιση και λειτουργική διδακτική

Επανερχόμενοι στη λειτουργική διδακτική, ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από τον διδάσκοντα είναι το άγχος του εκπαιδευόμενου, στον οποίο εκδηλώνεται διαφορετικά από ό,τι στον επαγγελματία μεταφραστή. Το άγχος του εκπαιδευόμενου προκύπτει από την απειρία (Παριανού 2010: 106) αλλά και από το γεγονός ότι βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της αφομοίωσης των μεταφραστικών στρατηγικών και των τρόπων λήψης αποφάσεων, με αποτέλεσμα, συχνά, να υπερβαίνει το ήδη υψηλό επίπεδο θυμικού φίλτρου, που επηρεάζει τις διεργασίες της χρήσης των στρατηγικών εκμάθησης⁵.

Ένας από τους παράγοντες που συντελούν στην αύξηση του θυμικού φίλτρου των εκπαιδευόμενων μεταφραστών είναι η αντιμετώπιση της ορολογίας και, ειδικότερα, των νεολογισμών και των πολλαπλών όρων. Κατά τη διαδικασία μύησης του εκπαιδευόμενου στη μεταφραστική διαδικασία, η μείωση του επιπέδου του θυμικού φίλτρου μπορεί να επιτευχθεί όταν ο εκπαιδευόμενος α) κατανοήσει ότι οι συνθήκες του επαγγέλματος του μεταφραστή, ιδίως οι συνθήκες σφιχτές προθεσμίες παράδοσης της μετάφρασης, είναι τέτοιες που, πολύ συχνά, θα τον φέρνουν αντιμέτωπο με την αναγκαιότητα να εισηγείται ο ίδιος νέα ορολογία, β) αφομοιώσει τις τεχνικές δημιουργίας νέων όρων και γ) ότι η επιτυχής

⁵ Με τον όρο θυμικό φίλτρο εννοούμε «(...) εκείνους τους συναισθηματικούς παράγοντες, οι οποίοι φέρνουν στην επιφάνεια συγκεκριμένα μέρη του γλωσσικού περιβάλλοντος του μαθητή. Η αύξηση ή η μείωση του θυμικού φίλτρου εξαρτάται από το επίπεδο του άγχους του μαθητή και την παρώθησή του για την εκμάθηση της γλώσσας» (Krashen στο Παπάνης 2011: 146). Ο ορισμός δεν περιορίζεται στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας αλλά θεωρούμε ότι ισχύει για την εκπαιδευτική διαδικασία γενικώς, ασχέτως αντικειμένου διδασκαλίας.

μετάφραση ενός όρου δεν εξαρτάται από την απόλυτη ισοδυναμία του με τον όρο του κειμένου αφετηρίας αλλά από τη λειτουργικότητά του, δηλαδή από το κατά πόσο ο εισηγούμενος όρος ικανοποιεί τις επικοινωνιακές λειτουργίες και ανάγκες του κειμένου υποδοχής και των χρηστών του.

Προς τούτο, η έννοια της σύγκλισης μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο για τον διδάσκοντα τη μετάφραση εφόσον συνδυασθεί με τις υπόλοιπες πτυχές της λειτουργικής διδακτικής, ιδίως στην πτυχή που αφορά τη διαπολιτισμική ικανότητα. Πρώτον, διότι πάρα πολλές φορές η έλλειψη σημασιολογικής ισοδυναμίας είναι αναπόφευκτη. Δεύτερον, διότι η ορολογική μορφή κρίνεται ως προς τη χρηστικότητα της, από το πόσο δηλαδή γίνεται αποδεκτή από την κοινότητα των χρηστών της. Οι ειδικές γλώσσες προσφέρουν πολλά παραδείγματα λανθασμένων από σημασιολογικής απόψεως όρων που όμως έχουν καθιερωθεί και χρησιμοποιούνται από τους χρήστες (π.χ. ο όρος *κλωνοποίηση*). Τρίτον, διότι στην πράξη το τελικό κείμενο υποδοχής διαμορφώνεται μέσα από μια διαδικασία διαπραγμάτευσης μεταξύ του μεταφραστή και του εντολέα. Μια μετάφραση κρίνεται επιτυχής εάν ανταποκρίνεται στον σκοπό για τον οποίο ανατέθηκε. Εάν ο τελευταίος ικανοποιηθεί από τη λύση που του προσφέρει ο μεταφραστής, με την προϋπόθεση ότι ο μεταφραστής διαθέτει όλα τα επιστημονικά εφόδια που θα του επιτρέψουν να τεκμηριώσει και να υπερασπιστεί τις επιλογές του, με άλλα λόγια να γνωρίζει ποιες στρατηγικές χρησιμοποίησε και με ποιο τρόπο (πρβλ. Hönl 1997: 26).

Σε ό,τι αφορά τη διαπολιτισμική ικανότητα, τη δυνατότητα δηλαδή του μεταφραστή να κατανοεί επαρκώς τον πολιτισμό και τη γλώσσα αφετηρίας και υποδοχής και να είναι σε θέση να προσαρμόζει το μετάφρασμα στις προαπαιτήσεις του πολιτισμού και της γλώσσας υποδοχής, η έννοια της σύγκλισης μπορεί να συνδυαστεί με την έννοια των *πλούσιων* ή *καυτών* σημείων ή λέξεων (*hotspots* ή *hotwords*). Πλούσια ή καυτά σημεία (ή λέξεις) είναι σύμφωνα με τον Heringer (στο Παριανού 2010: 99) λέξεις που δεν έχει νόημα να αναζητηθούν σε λεξικό αλλά γίνονται κατανοητές μέσω της εμπάθουσας στον πολιτισμό της γλώσσας. Εμείς επεκτείνουμε τον ορισμό και στην ειδική ορολογία, ιδίως στην περίπτωση των νεολογισμών που δεν έχουν καταγραφεί σε κανένα λεξικό με αποτέλεσμα η κατανόηση και η συνεπακόλουθη μετάφρασή τους να μπορούν να επιτευχθούν με εμπάθουση τόσο στο ειδικό αντικείμενο που πραγματεύεται το κείμενο αφετηρίας όσο και στο γνωσιακό-επιστημονικό-πολιτισμικό περιβάλλον που συνετέλεσε στη δημιουργία του κειμένου αφετηρίας. Οι λεξιλογικές και, κατ' επέκταση, οι ορολογικές συγκλίσεις, καθιστούν δυνατή την εξομάλυνση της ασυμμετρίας μεταξύ των γλωσσών και των πολιτισμών, διασφαλίζοντας την ομαλή ροή και ανταλλαγή γνώσεων και πληροφοριών μεταξύ τους.

4 Σύγκλιση και λειτουργική μετάφραση

Εάν υιοθετήσουμε την παραδοχή ότι «(...) ένα κείμενο αφίξεως είναι παροχή πληροφοριών, οι οποίες διατυπώνονται από ένα μεταφραστή σε ένα πολιτισμό και μια γλώσσα αφίξεως, πληροφορίες που έχουν διατυπωθεί από κάποιον άλλο στον πολιτισμό και τη γλώσσα αφετηρίας» (Reiss/Vermeer 1984:67) δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε την αναγκαιότητα από το μεταφραστή να διατυπώνει την πληροφορία του κειμένου αφετηρίας με τρόπο που να γίνεται κατανοητός από τους αποδέκτες του κειμένου αφίξεως, να δημιουργεί, δηλαδή, κείμενα που να μεταδίδουν με λειτουργικό τρόπο το μήνυμα στους δέκτες. Με τον τρόπο αυτό, το κείμενο αφίξεως δεν αντιγράφει τη φυσιολογία του κειμένου αφετηρίας αλλά η μορφή και το είδος του υπαγορεύονται από αυτό που θεωρείται λειτουργικά κατάλληλο ή επαρκές από τον πολιτισμό αφίξεως.

Με τον όρο λειτουργική μετάφραση εννοούμε τη διαδικασία παραγωγής κειμένων αφίξεως που α) πληρούν τις προϋποθέσεις του σκοπού της ανάθεσης, β) διατυπώνουν με κατανοητό για τους χρήστες του τρόπο τις πληροφορίες του κειμένου αφετηρίας (ενδοκειμενική συνοχή) γ) πληρούν τον κανόνα της *διακειμενικής συνεκτικότητας* προς το κείμενο αφετηρίας με την έννοια ότι τα δηλούμενα του κειμένου αφίξεως πρέπει να αποτυπώνονται στο κείμενο αφίξεως ή, με άλλα λόγια, το κείμενο αφίξεως πρέπει να είναι νοηματικά συνεκτικό με το κείμενο αφετηρίας (Reiss/Vermeer 1984:119) και δ) συμμορφώνονται προς τις μεταφραστικές οδηγίες, δηλαδή με τη διασαφήνιση του τι είδους μετάφραση χρειάζεται.

Για τους παραπάνω λόγους εισηγούμεθα τους όρους *σύγκλιση* για να περιγράψουμε τη λειτουργική σχέση των δηλούμενων ενός μεταφράσματος με εκείνων του πρωτοτύπου κειμένου και *συγκλίνοντα κείμενα* όλα τα μεταφράσματα που πληρούν τις προϋποθέσεις της λειτουργικής μετάφρασης. Η ανάδειξη αυτών των προϋποθέσεων και η εφαρμογή τους στη μετάφραση, ιδίως από μια μείζονα προς μια ελάσσονα γλώσσα, συντελούν στη μετάβαση από την εθνοκεντρική μετάφραση, που βασίζεται στην πρωτοκαθεδρία του κειμένου αφετηρίας και, συνεπώς, στην πρωτοκαθεδρία των ισχυρών γλωσσών έναντι των λιγότερο διαδεδομένων, στη μετάφραση που αναδεικνύει την ελάσσονα γλώσσα υποδοχής σε ισότιμο εταίρο της μείζονος γλώσσας αφετηρίας.

Η κατανόηση του φαινομένου της σύγκλισης απαλλάσσει τόσο τον εκπαιδευόμενο όσο και τον επαγγελματία μεταφραστή από το άγχος της εξεύρεσης ισοδύναμων όρων και το αδιέξοδο στο οποίο μπορεί να περιέλθει όταν αυτό είναι αδύνατον. Συντελεί επίσης στην αποφυγή αυτού που ο Michael Cronin ονομάζει *μηδενική μετάφραση* (2004: 123), δηλαδή την αίσθηση της διαρκούς υστέρησης που αποκτούν οι ελάσσονες γλώσσες στην προσπάθειά τους να συμβαδίσουν γλωσσικά με τις μείζονες με αποτέλεσμα την αποφυγή

της μετάφρασης και την άκριτη υιοθέτηση των ξένων όρων και συντακτικών δομών.

Μέσω της κατανόησης της έννοιας της σύγκλισης και της συνειδητοποίησης του αναπόφευκτου της ύπαρξής της όχι εξ αιτίας της υστέρησης ή της έλλειψης μέσω των ελασσόνων γλωσσών αλλά εξ αιτίας της ανισόμετρης τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο των οποίων οι λόγοι πρέπει να αναζητηθούν πρωτίστως στη διαμόρφωση των παγκόσμιων σχέσεων ισχύος και κυριαρχίας, οι χρήστες των ελασσόνων γλωσσών, όπως η Ελληνική, μπορούν να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη προς τη μητρική τους γλώσσα και να αμβλύνουν τον παράγοντα αβεβαιότητας κατά την εισαγωγή νέας ορολογίας στο λεξιλόγιό τους. Αντιλαμβανόμενοι οι ομιλητές των ελασσόνων γλωσσών ότι η συγκλίνουσα ορολογία είναι προτιμότερη από τη μη μετάφραση ή τον άκριτο δανεισμό που κατατείνουν στην απαξίωση της μεταφραστικής διαδικασίας και την υπεροχή της κυρίαρχης γλώσσας, μπορούν να εμπλουτίσουν τη γλώσσα τους με νέους όρους αποκαθιστώντας την εμπιστοσύνη του κοινού προς αυτή και να συμβάλλουν στη διάχυση της επιστημονικής γνώσης στην κοινωνία.

5 Βιβλιογραφία

- [1] Cronin, Michael, *Translation and Globalization*, Routledge, London and New York, 2004.
- [2] Hönig, Hans G., "Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment", *Current Issues in Language and Society*, Vol. 4, Issue 1, Routledge, 1997, σσ. 6-34.
- [3] Nord, Christiane, *Translating as a Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*, St Jerome Publishing, Manchester, UK & Northampton, MA ²2001.
- [4] Nord, Christiane, "Training functional translators", Tennent, Martha (ed.), *Training for the New Millennium*, John Benjamins, Amsterdam, 2005, σσ. 209-223.
- [5] Pym, Anthony, "On History in Formal Conceptualizations of Translation". Version 1.2. April 2006, http://www.tinet.org/~apym/on-line/translation_ny.pdf.
- [6] Snell-Hornby, Mary, *Translation Studies. An Integrated Approach*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1995.
- [7] Venuti, Lawrence, *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, Routledge, London/New York, 1995.
- [8] Reiss, Katharina, *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*, Hueber, München 1971.

- [9] Reiss, Katharina/Vermeer, Hans J., *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Niemeyer, Tübingen 1984.
- [10] Κελάνδριας, Παναγιώτης, *Η μετάφραση των οικονομικών κειμένων. Μια λειτουργική προσέγγιση*, Δίαυλος, Αθήνα, 2007.
- [11] Κελάνδριας, Παναγιώτης, «Η ορολογική ασάφεια των οικονομικών κειμένων ως μεταφραστικό πρόβλημα», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία. Ανακοινώσεις 7^{ου} Συνεδρίου*, Αθήνα, 22-24 Οκτωβρίου 2009, σσ. 405-413.
- [12] Παπάνης, Αλέξανδρος, «Στρατηγικές εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας», Παπάνης, Ε. & Γιαβρίμης, Π. & Βίκη, Α. (επιμ.), *Έρευνα και εκπαιδευτική πράξη στην ειδική αγωγή*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2011, σσ. 97-166.
- [13] Παριανού, Αναστασία, «Διδακτική της ειδικής μετάφρασης: λειτουργική προσέγγιση και περιφερειακές γλώσσες», Λάμπρου, Ε. & Φλώρος, Γ. (επιμ.), *Σύγχρονες τάσεις στη διδακτική της μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009, σσ. 95-114.
- [14] Παριανού, Αναστασία/Κελάνδριας, Παναγιώτης Ι., “Ειδικοί όροι: προϋποθέσεις και απαιτήσεις για την εξέλιξή τους”, *Διεθνές Συνέδριο. Μεταφράζοντας στον 21ο αιώνα: ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ. ΠΡΑΚΤΙΚΑ*, Θεσσαλονίκη 27-29 Σεπτεμβρίου 2002, σσ. 756-763.

Παναγιώτης Ι. Κελάνδριας

Αναπληρωτής Καθηγητής
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας
Ηλ-ταχ.: kelandrias@dfiti.ionio.gr